

מקושש מעביר ארבע אמות ברשות הרבים הוה במתניתא תנא תולש הוה הגיעני ספר עיר דמשק אליעזר, וראיתי שכתב בפרשת שלח דבר נחמד בשם הגאון בעל פ"י זצ"ל, ולהיותו חביב עלי מאוד אעתיקו וז"ל, בפליאה שאלו את רבי מקושש מי היה, אמר להם מה עשה, אמרו לו תולש היה, אמר להם מקושש זה צלפחד. ואמר הגאון הנ"ל על פי הא דאיתא בגמרא דיענש על שגילה דהתורה כסוה והוא כמו לעז, אך התוספות כתבו (ב"ב ק"ט: ד"ה אפילו) דלשם שמים נתכוין, ולזה יש לומר בא להורות הפסוק דכתיב (במדבר טו לב) ויהיו בני ישראל במדבר כמו דנגזר עליהם במדבר הוה יתמו ולכן ויהי מקושש דלשם שמים נתכוין, ולזה שפיר יליף מגזירה שוה במדבר דהיה צלפחד.

אך עוד יש לומר דאיתא בגמרא (שבת ו:) דתני חדא מדבר רשות הרבים, ותני חדא דמדבר כרמלית, כאן בזמן שישאל שריונים בתוכו הוא רשות הרבים, ולדעה דמעביר ד' אמות ברשות הרבים היה קשה הלא כרמלית הוא, ולזה כתיב ויהיו בני ישראל במדבר ודינו כרשות הרבים ולכן נהג המקושש, אך אם נאמר דתולש היה ליכא נפקותא דהיו במדבר, אלא על כרחך להורות דלשם שמים נתכוין, ושפיר יכול לגלות דמקושש זה צלפחד וק"ל, עכ"ד ושפתים יושק.

(אפריון, פנחס)

מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולחלן הוא אומר אבינו מת במדבר מה לחלן צלפחד אף כאן צלפחד

ואיתא (תוספות ב"ב ק"ט: ד"ה אפילו) שעשה העבירה כדי שממנו יראו ישראל העונש שמענישים למחלל שבת ועל ידי זה ישמרו את השבתות, והוא הנקרא בחז"ל עבירה לשמה, ובמסכת (גיט ד:) אמר ר"ג בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, והנה העד העידו בנו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, ולפעמים יעשה האדם איזה מעשה אשר לפניו יש לזה צורת מצוה, אולם באמת כוונתו היא עבירה, וסימן לידע זאת הוא התוצאות מה שמעשה זה גורר אחריו, שאם גוררת אחריה מצוה הרי זה סימן שהיה זה מצוה, ואם לאו אז הסימן שזה עבירה. והנה כאן אצל צלפחד שהיתה העבירה עבירה לשמה וכן"ל, אם כן לא גרר אחריו עבירה, וזאת היתה כוונת בנות צלפחד בפסוק (במדבר כו ג) 'אבינו מת במדבר וגו' כי בחטאו מת ובנים לא היו לו', לעבירה שעשה לא היה בנים, דהיינו שלא גרר אחריו עבירה אחרת, וזה סימן שהיה זה עבירה לשמה, ועל כן 'תנה לנו אחוזה'.

(תורת איש, פנחס)

מקושש זה צלפחד וכו' מה לחלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא וכו' בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כיפנתו ואתה מגלה אותו וכו'

והוא תמוה מאד, דילמא סבר רבי עקיבא שמקושש לשם שמים נתכוין. ונראה לומר שלרבי עקיבא על כרחך צריך לומר שהמקושש לא נתכוין לשם שמים, דאיתא בגמרא (מכות ז.) אמר רבי עקיבא אילו הייתי בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם, והקשו התוספות (ד"ה כמחול) בחלול שבת מאי הוה ליה למימר, ותיצרו התוספות שהיה שואל את העדים הראיתם את המחלל אם טריפה היה או שלם, וקשה אם סברא זו אמת שלרבי עקיבא אם הוא טריפה לא מחייב, קשה על המקושש עצמו האין מצי למימר שכוונתו לשמים, והרי איתא בתוספות (ב"ב ק"ט: ד"ה אפילו) שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחויבין במצוות עמד וחילל שבת כדי שיהרגו אותו, ויראו ישראל שיש תורה ומצוות בעולם, ולפי זה אי אמרינן שלרבי עקיבא אין הורגין אותו, האין נוכל לומר שכונו לשמים, אלא ודאי שלא לשם שמים נתכוין, ושפיר אמרה הגמרא לדברך בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין.

(מדרש יהונתן, פנחס)

מקושש זה צלפחד וכו' מה לחלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא וכו' בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כיפנתו ואתה מגלה אותו וכו'

כתיב (במדבר כו א) ותיקרבנה בנות צלפחד וגו' פירש רש"י כל שמעשיו ומעשיו אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח

הרי זה צדיק בן צדיק וכו', כבר כתבתי דהיינו אם היו סתומים, אבל אם הם מפורשים במקום אחר לרע לא יציל אותו בנו הצדיק. והנה אי נימא מקושש זה צלפחד, ובאמת הדבר סתום ולא נתפרש בשום מקום שהוא צלפחד, וכאן נתיחסו בנותיו אליו שמע מיניה שהיה צדיק, אם כן על כרחך מקושש לשם שמים נתכוין. ובזה יובן דברי הש"ס התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, רצה לומר אם תהיה מגלה אותו על ידי גזירה שוה יהיה כמפורש לרע, ולא מהני ייחוס בנותיו הצדקניות אחריו, אבל התורה כיסתו לומר שיהיו מעשיו סתומים, שיהיה לזכות שנתכוון לשם שמים וק"ל.

(חתם סופר, פנחס)

מקושש זה צלפחד וכו' דברי רבי עקיבא וכו' בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין וכו' ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק

ושמעתי מאדמ"ו בשם גאון אחד על אותו צדיק הכוונה על יוסף הצדיק, ויש לפרש בהיות דצלפחד היה ממטה יוסף, ויוסף היה משמר את השבת אפילו במצרים, כמו שדרשו במדרש (במדבר יד ב) וטבוח טבח והכן' (בראשית מג טז), והכן היינו מערב שבת לשבת, ובשכר זה הקריב אפרים בנשיאים בשבת, אם כן איך זרעו יחלל שבת והקב"ה מיחס צלפחד אחר יוסף, וזה אתה מוציא לעז על יוסף הצדיק חלילה.

(אמרות ה' השלם, שלח)

צו.

ויחר אף ה' בם וילך מלמד שאף אהרן נצטרע דברי רבי עקיבא וכו' אתה עתיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק וכו'

ובמסכת זבחים (קא:) שואלת הגמרא מרים מי הסגירה, אם תאמר משה הסגירה משה זר הוא ואין זר רואה נגעים, ואם תאמר אהרן הסגירה אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים, אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים באותה שעה, אמר אני כהן ואני מסגירה אני חולטה ואני פוטרה. והנה במסכת סנהדרין (כח.) נחלקו בגמרא האם אנשים הקרובים קרבת משפחה בדרגה של ראשון בשלישי או שלישי בראשון כשרים להעיד זה על זה, ולפי זה הקשה המהרש"א במסכת זבחים (שם) למאן דאמר פנחס כהן היה באותה שעה, אמאי לא נימא שפנחס הוא זה שראה את מרים וקבע שצריכה הסגר, ולמה הוצרכה הגמרא לתרץ שהקב"ה ראה אותה, ואם נאמר שפנחס אמנם כהן היה אבל היה פסול לראות את מרים מפני שהיתה אחות זקנו, אם כן יש להוכיח ששלישי פסול להעיד על הראשון. וצ"אור האמור יש לומר שרבי עקיבא סבור ששלישי כשר להעיד על הראשון, ואם כן יש לומר שפנחס הוא זה שראה את מרים והסגירה וטימא אותה, אבל אהרן הכהן למרות שנצטרע לא היה מי שיטמא אותו, שהרי פנחס פסול היה לראותו דבני בנים הוי כבנים וממילא לא יכל לטמא. ולפי זה יש ליישב היטב מה שדרש רבי עקיבא ויחר אף ה' בם מלמד שאף אהרן נצטרע, ומה שהקשה עליו רבי יהודה בן בתירא אם כדברך התורה כסיתו ואתה מגלה אותו, הסיבה היא שבאמת מצד הדין לא נטמא אהרן, כי לא היה מי שיטמא אותו.

(לב ישראל, בהעלותך)

ויחר אף ה' בם וילך מלמד שאף אהרן נצטרע וכו' ותניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע וכו'

איתא ברמב"ן (ויקרא כא יז) 'דבר אל אהרן איש מזרעך' לא אמר בכאן דבר אל אהרן ואל בניו כאשר יאמר בפרשיות כלן, והטעם כי שם ציוה בפרשיות הקרבנות זאת תורת העולה והאשם וכיוצא בזה, אבל בכאן אם אמר דבר אל אהרן ואל בניו ראוי שיאמר 'איש מכס לדורותיכם', ולא ירצה להזהיר את אהרן עצמו בתורת המומין, כי אהרן קדוש ה' כולו יפה ומום לא יהיה בו, אבל יזהירונו על זרעו שיוורם ויזהיר אותם לדורותם וכו', ובת"כ (פרשה ג ה) מצאתי, כל איש מה תלמוד לומר, לפי שנאמר זרע אהרן, אין לי אלא זרעו אהרן עצמו מנין, תלמוד לומר כי כל איש אשר בו מום וגו', כי לא תסמך התורה באזהרותיה על הנס, אבל כסתה על אהרן לכבודו, ולרמוז לנו שלא יארע לו כן, וקשה שהרי מחלוקת היא בגמרא אם אהרן נצטרע, ותניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע וכו', ולכאורה הרי זה להיפך מדברי הרמב"ן.